

Annika Flensburg, Kvinna till Kvinna Fondacija, Švedska

U posljednih nekoliko godina, uključena sam u realizaciju medijskog aktivističkog projekta koji implementira Kvinna till Kvinna Fondacija, Švedska organizacija koja podržava žene i ženske organizacije u zemljama pogođenim konfliktom.

Željela bih govoriti o pozadini i rezultatima nedavne studije koju je uradila medijska grupa Kvinna till Kvinna Fondacije, i o tome kako se mirovno novinarstvo i feministička teorija mogu uzajamno unaprijediti i ujediniti snage.

1. Karl Viktor Olsson

“Kako bismo obezbjedili trenutnu poštenost vijesti, moramo govoriti sa osobama koje donose odluke, i to su često muškarci. Nije posao novinara da mjenjaju društvo i ne tiče me se činjenica kako se nejednakost u našem svijetu reflektuje kroz naše izvještavanje.”

Ovaj komentar je dao Karl Viktor Olsson, urednik za spoljnu politiku Švedske centralne novinske agencije Tidningarnas Telegrambyrå (TT), na seminaru organizovanom u maju, na kojem je Fondacija Kvinna till Kvinna predstavila svoju studiju o izvještavanju o ratu i oružanim sukobima u Švedskim novinama. On je učestvovala u panelu od pet predstavnika rukovodnog osoblja glavnih Švedskih medijskih kuća.

Bilo je jasno da predstavnici medija nisu smatrali vrijednim rezultate ove studije, koja je takođe sadržavala sramotne cifre o rodnom balansiranu u njihovom izvještavanju o konfliktom zahvaćenim područjima. Subjekti novinskih članaka su u 85% slučajeva bili muškarci i u 15% slučajeva žene. (subjekt vijesti = osoba na koju se fokusira novinski članak).

Studija je uključivala monitoring medija tokom 14 dana – od 21. januara do 3. februara ove godine. Brojale smo broj žena i muškaraca koji se pojavljuju kao subjekti vijesti. Analizirale smo različite uloge koje su date muškarcima i ženama. Da li su bili predstavnici i predstavnice strana u konfliktu, civilnog društva, ili su bili nezavisni eksperti i ekspertice?

Da li su lično govorili, ili su predstavljeni kroz nečiji glas ili parafraziranje? Da li su bili imenovani ili su bili anonimni? Takođe smo monitorirale do koje mjere je uzeto u obzir mirno rješenje sukoba i da li je potporni uzrok konflikta uključen u izvještavanje.

Ovdje su predstavljeni neki od naših rezultata:

2. Tabela: Rodna distribucija subjekta vijesti

Uprkos činjenici da i muškarci i žene učestvuju u konfliktima i činjenici da su oba pola pogođeni konfliktima, žene dobijaju samo 15% od medijske pokrivenosti konflikta. Shodno tome, 85% subjekata vijesti su muškarci.

Od ukupnog broja subjekata vijesti, velika većina su zvanični izvori a samo par su predstavnici i predstavnice civilnog društva.

Švedski radio/Ekot	21%	79% (javni radio)
Svenska Dagbladet	20%	80% (dnevne novine)
Dagens Nyheter	18%	82% (dnevne novine)
TV4	14%	86%
Švedska televizija	9%	91% (javna televizija)

3. Tabela: Nevladine organizacije

Akteri civilnog društva se rijetko pojavljuju kao subjekti vijesti. Predstavnici i predstavnice mirovnih grupa, grupa za zaštitu ljudskih prava i humanitarnih organizacija se pojavljuju u samo 4 vijesti. Strane koje su naglašene u izvještajima su glavni zvaničnici i predstavnici sukobljenih strana. Kada su predstavnici i predstavnice nevladinih organizacija bili u vijestima, to se dešavalo generalno za dijelove vijesti koje su pripremljene od strane reportera koji su se nalazili u blizini.

Nevladine organizacije	4%
------------------------	----

4. Tabela: Rodna distribucija eksperata i ekspertkinja

Eksperti su uglavnom bili muškarci. Specifični mediji koji su monitorirani tokom pripreme studije su koristili eksperte u jednoj trećini svojih djelova vijesti. Većina eksperata su bili dio zvaničnih izvora. Od eksperata i ekspertica koji su korišteni u pripremi vijesti, 11% su bile žene, dok su 89% bili muškarci.

Eksperti, žene/muškarci	11%	89%
-------------------------	-----	-----

5. Tabela: Potporni uzroci

Potporni uzrok konflikta je predstavljao fokus u oko 46 monitoriranih vijesti. Putem bliže analize, jasno se može utvrditi da se pozadinske informacije uglavnom sastoje od događaja i incidentnih izvještaja, a ne objašnjenja o potpornim uzrocima konflikata koji su još uvijek u toku.

Potporni uzroci	46%
Švedski Radio/Ekot	77%
Dagens Nyheter	77%
TV4	73%
Švedska televizija	54%
Svenska Dagbladet	33%
TT (novinska agencija)	28%

6. Rodna distribucija u fotografijama

U fotografskom materijalu koji ilustruje konflikt o kome se izvještava, muškarci se pojavljuju na 75 fotografija, dok se žene pojavljuju na 25 fotografija. U većini slučajeva, osobe koje se pojavljuju na fotografijama su zvaničnici, i njihova imena su navedena.

Žene/muškarci na fotografijama	25%	75%
TV4	33%	67%
Švedska televizija	29%	71%
Dagens Nyheter	27%	73%
Svenska Dagbladet	24%	76%
TT	–	–
Švedski radio/Eko	–	–

Nekoliko napomena o metodologiji monitoringa

Sprovedena je provjera kako bi se osiguralo da se u periodu monitoringa ne dešavaju neki veći događaji koji mogu imati uticaja na izvještavanje o situaciji u svijetu. Selekcija medija koji su monitorirani je uključivala jednaku distribuciju između radija, televizije i štampanih medija. Naglasak je stavljen na dnevno izvještavanje, lokalni mediji nisu uključivani u monitoring. Monitorirane su takođe i dvije dnevne novine i sedmični magazin sa vijestima – ali njihovo pokrivanje konflikata je bilo isuviše fragmentirano i razučeno da bi bilo uključeno u analizu. Monitoring je proveden nad ukupno 262 teksta – koji su činili vijesti o konfliktima tokom perioda u kojem je sprovedena analiza.

Opažanja su analizirana korištenjem matrice koja se sastoji od sedamdeset kvantitativnih pitanja. Osam osoba su bile angažovane da izvrše analizu, i svi su imali veliko iskustvo u radu sa medijima.

Sprovedeno je pilot istraživanje, kako bi se testirala pitanja na manjoj selekciji medija i provjerila se validnost i pouzdanost. Tokom trajanja monitoringa, grupa osoba koja je vršila monitoring je stalno diskutovala o slučajevima u kojem je bilo neizvjesno u koju kategoriju se vijesti mogu svrstati.

Izvjescu pristrasnost u izvještavanju je nemoguće u potpunosti izbjeći. Međutim, rezultati monitoringa su dovoljno jasni da pruže dovoljno prostora za marginu grešaka.

Svi rezultati monitoringa ukazuju u istom pravcu. Žene i civilno društvo se ne smatraju dovoljno vrijednim da bi bili u vijestima i interes novinara u izvještavanju vijesti o mirnom rješavanju sukoba je organičen.

Ponovo naglašavam, mediji koje smo monitorirali nisu bili oduševljeni – međutim, kako je na kraju ispalo, studija je dospjela u ključne naslove primarnog izvještavanja o vijestima Švedskog javnog radija.

7. SR Ekot (sa web stranice Švedskog radija, SR)

Priča je takođe preuzeta od strane drugih medijskih kuća i postala je subjekt nekoliko uvodnika u glavnim Švedskim novinama. Rezultati monitoringa su takođe uzrokovali veoma živu diskusiju u blogovima.

Kako bismo nastavili priču, moramo promijeniti naš fokus (na kratko) prema Fondaciji Žena za ženu, i objasniti zašto smo proveli naše istraživanje koje je obuhvatilo monitoring medija.

8. Kvinna till Kvinna logo

Još od početka 1993. godine, Žena za ženu je uključena u pitanja koja se tiču ranjivosti žena u situacijama oružanog sukoba. I na samom početku je bilo nam je jasno da mediji imaju tendenciju da se fokusiraju na ranjivost žena u ratovima i konfliktima, ali veoma rijetko izvještavaju o jakim ženama koje rade na promovisanju mira i ljudskih prava.

Uočile smo da su žene naročito, i civilno društvo kao cjelina marginalizirani u izvještavanju o konfliktu. Ovo je slučaj sa lokalnim medijima u konfliktnim područjima, kao i sa međunarodnim medijima, i to je pokrivenost koja se može naći svuda u svijetu.

Tokom rata u bivšoj Jugoslaviji (i u Ruandi) tokom 1990tih, mediji su fokusirali pažnju na ranjivost žena. Zahvaljujući upravo medijima, silovanja u ratu koja su korištena kao sredstvo rata su postala opšte poznata.

Pravedno je, i važno, da se ovi ratni zločini dovedu na svijetlo dana. Medijska pokrivenost je bila jedan od razloga zašto je međunarodna zajednica prilikom kreiranja Osnivačkog statuta stalnog krivičnog suda u Hagu prepoznala korištenje silovanja kao sredstva ratovanja kao krivično djelo koje podliježe sankcijama suda.

Međutim, pažnja koja je okruživala ove ratne zločine je imala nekoliko negativnih aspekata. Najveći problem su bili opisi ranjivosti žena koji su veoma često izazivali dalju eksploataciju žena koje su preživjele traumatična iskustva. Mediji su proganjali žene koje su preživjele silovanja kako bi dobili intervju. Drugi problem je bila činjenica da je korištenje slike žene kao žrtve postao dominantan.

Kada su žene u aktivnoj ulozi hraniteljica, aktivistkinja –i vojnkinja – gurnute u pozadinu, slika postaje iskrivljena i lažna. Kada su žene su predstavljene gotovo isključivo kao žrtve, možemo izgubiti iz vida činjenicu da su žene takođe faktor koji je pod uticajem konflikta i koji utiče na rezultate konflikta.

Sposobnost žena da učine svoj glas vidljivim u društvu na isti način kao i muškarci je kritičan faktor u razvoju društva. Društvo u kojem su glasovi žena (ili žena kao grupe) marginalizovani, nije demokratsko društvo u punom smislu te riječi. Ukoliko (mi vjerujemo da) je veza između demokratije i održivog mira validna, ne možemo ignorirati činjenicu da ravnopravnost polova predstavlja ključni preduslov za održivi mir.

9. Fondacija Kvinna till Kvinna širom svijeta:

Region Balkana (Bosna i Hercegovina, Srbija, Albanija, itd.)

Region Bliskog Istoka (Palestina, Sirija, Jordan, Liban, Irak Izrael, itd.)

Region Južnog Kavkaza (Gruzija, Jermenija, Azerbejdžan, Nagorno Karabah)

(Afrika: DR Kongo)

Izgradnja regionalnih mreža u partnerstvu sa lokalnim ženskim organizacijama.

Partnerske organizacije Kvinne till Kvinne u regionima pogođenim konfliktom na Balkanu, Bliskom Istoku, i Južnom Kavkazu govore istu priču. Izuzetno im je teško da se čuju u medijima i da zainteresuju medije za ono što rade ili govore i posebno da predstave kako utiču na društva u kojima žive.

To se dešava zbog toga što ono što žene rade nije cijenjeno kao vijest. Aktivistice za ženska ljudska prava su predmet “specijalnih tehnika prikrivanja i izostavljanja” – kao što su marginalizacija, ignorisanje i ismijavanje – od strane medija. Neke aktivistkinje su takođe napadane zbog svog političkog rada na podršci ženskim ljudskim pravima, miru i pomirenju.

Za razliku od aktivista, aktivistkinje uočavaju da je sve za što se one vezuju ili optužuju predstavljeno kroz vezu sa njihovim polom. Ostavljene su da vise od strane medija, optužuju se da su nemoralne, promiskuitetne, homoseksualnih opredjeljenja ili da se prostituišu.

U Srbiji je, na primjer, organizacija Žene u crnom, koja promovise mir i zalaže se za nezavisnost Kosova bila optužena od strane medija da vrši prostituciju ili da je lezbjeska organizacija.

Ultimativni slučaj mizoginije propagiran od strane medija se dogodio tokom genocida u Ruandi, kada su se kampanje mržnje koje su izvršene od strane medija protiv specifične etničke grupe često fokusirale na žene.

Jedna od prvih žrtvi genocida u Ruandi je bila premijerka Agata Uwiringiyimana, prva žena koja je imenovana na ovaj položaj. U godini prije nego što se desio genocid, veoma je često portretisana u propagandi i ekstremističkoj literaturi kao promiskuitetna i kao prijateljica za naciju.

U pozadini ovih događaja, Kvinna till Kvinna je pokrenula projekat “Slika žena u medijima” i počela da vrši monitoring na sistematičniji način. Svrha ovog projekta je bilo ostvarivanje uticaja na medije da budu (postanu?) više osjetljivi za pitanja roda i konflikta u njihovom praćenju konfliktnih situacija. Kako bi ovo sprovele u djelo, shvatile smo da trebamo formalizovati našu analizu i proširiti naše argumente.

Bile smo već svjesne mirovnog novinarstva, i vidjele smo sličnosti između njegove analize i zaključaka našeg vlastitog rada. Međutim, kada smo provele detaljniju analizu, otkrile smo ključnu razliku: rodna perspektiva nije bila uključena u model. Uprkos očiglednog preklapanja između mirovnog novinarstva i feminističkih perspektiva, u medijskim vijestima nije bilo pozivanja na bilo kakvu zajedničku analizu struktura moći ili društva u cjelini.

Feministkinje i ženski pokreti su dugo vremena govorili o rodnom disbalansu u medijima i kako se on povezuje sa mirom i održivim razvojem.

10. Platforma za akciju + GMMP 2005

Pekinška platforma za akciju

Ko čini vijesti? Globani projekat monitoringa medija 2005. godine

1995. godine, Svjetska konferencija o ženama u Pekingu je potvrdila da mediji predstavljaju jedno od najvažnijih područja na koja se moramo fokusirati sa ciljem postizanja rodne ravnopravnosti u svijetu.

Zahvaljujući Globalnom projektu monitoringa medija, koji je posljednji put proveden 2005. godine, sada imamo brojke koje nam pomažu da opišemo disbalans u globalnoj perspektivi. U globalnom protoku vijesti, samo 20% subjekata vijesti čine žene, dok preostalih 80% subjekata vijesti čine muškarci.

Analize konflikata koje nudi mirovno novinarstvo i ženski pokret dijele iste ključne principe – da se sve strane u konfliktu moraju čuti i da predstavnici i predstavnice civilnog društva moraju imati više i šire prilike da daju svoj doprinos u izvještavanju o konfliktu.

Da sve strane moraju imati šansu da se čuju predstavlja osnovno pravilo novinarstva. Međutim, šta ili ko su strane predstavlja predmet interpretacije. Čak iako se žene, starije osobe i djeca ne smatraju stalnim aktivnim boricima, oni su jasno učesnici i učesnice u konfliktu, kao što su to i njihovi interesi i potrebe. Dozvoljavanje ovim stranama da se čuju stvara širu perspektivu o konfliktu.

Tokom ratova i konflikata, žene su te koje su mahom odgovorne za dnevno preživljavanje i uključene su u aktivnosti civilnog društva. Za žene je zajedničko i to da one podstiču mirovne inicijative koje prelaze granice, kao što je to u slučaju Izraelsko-Palestinskog konflikta. Ovo u mnogome zahvaljujući činjenici da žene vide mogućnosti zbog svojih iskustava u konfliktima, koja se mogu razlikovati od iskustava muškaraca. Međutim, ove inicijative žena rijetko dobijaju pažnju medija.

Drugi aspekt mirovnog novinarstva koji je u harmoniji sa feminističkom teorijom je naglasak na strukturalnim problemima. Ovo postaje jasno kada je u pitanju nasilje. Tamo gdje konvencionalno izvještavanje o konfliktu automatski adresira samo vrh “trougla nasilja” – takozvano “direktno nasilje” – mirovno novinarstvo naglašava osnovu, a to je kontekst i potporni argumenti konflikta. U vezi sa ovim fokusom, faktori kao što su siromaštvo, distribucija prirodnih izvora i rodne nejednakosti postaju vitalna objašnjenja nasilja, više nego odmazde ili mržnja između etničkih ili religijskih grupa.

Osim toga, analiziranje struktura moći i tehnika prikrivanja prirodno vodi ka mirovnim novinarima i novinarkama i feministkinjama. Pet “specijalnih tehnika prikrivanja” identifikovanih od strane Norveškog profesora Berit Ås mogu biti lako prilagođene na reprodukciju opšte dominantno-muške agende vijesti. Žene su učinjene nevidljivim u medijima u kojim su rijetko prikazane kao učesnice. One su ismijavanje; u smislu toga da su prikazane uz nebitne komentare o njihovoj odjeći ili izgledu.

Drugi način oduzimanja moći predstavlja zadržavanje informacija. Kada mediji propuste da pruže informaciju o ženskim situacijama ili čak uključe informacije od strane žena u istom omjeru kao od strane muškaraca, to utiče na sliku o nama u našem društvu i političkom donošenju odluka.

Takođe je važno napomenuti da žene nisu uvijek “dobre učesnice.” U smislu izvještavanja o konfliktu, moramo prepoznati da žene učestvuju u borbama i da su takođe dio struktura odlučivanja tokom ratova i konflikata. Sa ciljem osiguravanja pravednog i sveobuhvatnog predstavljanja konflikata, takođe je važno prikazati žene koje odskaku od norme “dobre žene.” Žene nisu dobre po prirodi.

Johan Galtung je sugerisao da bi žene bile bolje mirovne novinarke nego muškarci. Pitanje je šta bismo dobile od primjene rodnog aspekta praktikovanju mirovnog novinarstva? Da li bi to privuklo više osoba da se uključe u mirovno novinarstvo? Da li bi to ultimativno pomoglo postizanju boljeg rodnog balansa u izvještavanju o konfliktu? Ja ne mislim tako. Čini mi se da bi nas takvo razmišljanje odviklo u biologizam i stisnulo mirovno novinarstvo u korjen “mekih problema” – koji su namjenjeni ženama – i koji mogu odbiti novinare muškarce u procesu.

Pitanje samo po sebi uključuje ključno feminističko pitanje da li je i do koje mjere relevantno praviti razlike između žena i muškaraca. Kako možemo opisati žene kao žrtve, i pozivati se na njihovu ranjivost, bez uspostavljanja ili jačanja patrijarhalnog razmišljanja i normi?

Može se desiti u mnogim kulturama da žene tipično moraju postati kompetentne u širem rasponu diskursa nego muškarci, i ovo bi moglo uticati na njih da se opredjele za mirovno novinarstvo.

Međutim, istraživanje koje je provela Kvinna till Kvinna ne daje jasne dokaze da rod utiče na izvještavanje. Takve misli su međutim artikulisane od strane nekoliko medijskih rukovodilaca i rukovoditeljica koje smo intervjuisali. Ovo se posebno fokusira na činjenicu da žene biraju manje konvencionalne subjekte kada dobiju šansu da rade na poslovima koji su bitnije dužine. Takođe je jasno da su žene uključine u različite vrste projekata koji uključuju komunikaciju za razvoj (radio stanice u zajednici i sl.) u znatno većoj mjeri nego muškarci.

Pitanje je da li bismo se trebale fokusirati na rodne razlike koje možemo uočiti – postoji li bilo kakva korist za mirovno novinarstvo u promovisanju rodnog poredenja prilikom mapiranja profesionalnih uloga? Bolja polazna tačka za mirovno novinarstvo bi bilo da pretpostavimo da su oba pola sposobna da vide dalje od konvencionalnog novinarstva.

Produktivni pristup mirovnom novinarstvu bi bio fokusiranje na i analiza medijske logike koja rezultira sa se muškarci i žene različito reflektuju u izvještavanju o konfliktu (kao i u izvještavanju vijesti uopšte). Švedska istraživačica Ylva Brune je proučavala pokrivenost ljudskih prava (uključujući ženska prava) u Švedskim medijima. Nije iznenađujuće da je otkrila da mediji reflektuju de fakto diskriminaciju grupa u društvu generalno.

11. “Izgleda da postoji mehanizam medijske logike koji je ovdje primjenjen: mediji reflektuju strukture moći u društvu, ne njegov sastav.” Vladina studija od Ylva Brune: SOU 2007:102: “Izveštavanje o ljudskim pravima od strane Švedskih medija.”

Kada je Kvinna till Kvinna predstavila rezultate svoje studije, reakcija medijskih bosova je bila da je disbalans opravdan u vezi sa stvarnom distribucijom moći u društvu. Nekoliko njih su ostali pri stavu da je primarni zadatak medija da pruže kritički osvrt na moć.

Izgledalo je da niko od njih ne želi da potvrdi profesionalni kodeks want to acknowledge the professional code po kojem zadatak novinara predstavlja izvještavanje o mnogim aspektima društva i da pruži priliku slabim i obespravljenim da se njihov glas čuje. Razumijevanje da organizacije civilnog društva predstavljaju ključni resurs u poslu kritičkog ukazivanja na pozicije moći (i da su one te koje monitoriraju pozicije moći) je takođe bilo primjetno odsutno.

Jedna od međunarodnih gošći na seminaru, Inna Michaeli, iz Izraelske organizacije „Ženska koalicija za mir“ je jezgrovito artikulirala kako medijski Catch 22 po pitanju gendera može biti razriješen.

Dozvoliću joj da zaključi moju prezentaciju:

12. “Vi birate strane – vi birate strane moći, koje nas marginalizuju. Vi možete reći da nema žena na ključnim pozicijama – ali ukoliko razgovarate sa nama, mi ćemo postati važne.”